

תמחה את זכר עמלק

נתברכנו בדיונים הלכתיים רבים לעניין מצוות קריאת פרשת זכור. דשו הפוסקים בשאלות רבות:

[א] האם זו מצווה דאורייתא (כדעת התוספות) או רק דרבנן (רמב"ם).

[ב] האם הנשים חייבות במצוות קריאה זו?

[ג] האם אדם יוצא ידי חובתו זו על ידי שמיעת מגילת אסתר ביום פורים?

[ד] האם בן לעדות המזרח יוצא ידי חובתו בשמיעה מספר תורה בכתב אשכנזי ובהברה אשכנזית? וכן להיפך, האם אשכנזי יצא ידי חובתו בספר מעדות המזרח?

[ה] כיצד לבטא מלת "זכר", בסגול תחת הז' או צירי?

כל אלו הם חקירות הלכתיות בדין הקריאה עצמה. אבל לא ראינו בירורים כיצד מקיימים מצווה זו בפועל, כלומר מי הם אנשי "עמלק" בדורנו?

הגאון המפורסם הרב יוסף דב סולובייציק (ראש ישיבת רבנו יצחק אלחנן) הביא בספרו "איש אמונה" (הוצאת מוסד הרב קוק, עמ' 101-102) בשם אביו הרב משה, כי כל מי ומי הקם להכחיד את עם ישראל ללא סיבה מובנת, לא לשם הרחבת גבול ולא להשגת אוצרות הטבע או להשיג נמל ים למען מסחר בינלאומי וכיו"ב אלא "שנאה לשם שנאה", הרי בזה עצמו מוכח עליו כי הוא מזרע עמלק, אשר גם הוא התקיף אותנו לראשונה בימי משה ללא שום סיבה. זו לשונו: "כל אומה המתנכלת לכלות את כנסת ישראל, הופכת על פי ההלכה [להיות] עמלק".

העיר הגאון כי בזה מוסבר מדוע כאשר הרמב"ם הזכיר דין "לא תחיה כל נשמה" לעניין שבע אומות שהיו בארץ כנען, סיים דבריו בסיכום "וכבר אבד זכרם" (הלכות מלכים, פרק ה', הלכה ד'). לעומת זאת כאשר הזכיר מצות מחיית עמלק, סעיף אחד אחר כך, לא סיכם דבריו "וכבר אבד זכרם". והוא פלא, כי הרמב"ם ידוע בסדרנותו ועריכת דבריו באופן ההגיוני ביותר. אם היה חושב על עמלק שגם הם אבדו מהעולם כאומה ואין אפשרות בידינו לזהותם, מדוע לא המתין בכתבת המלים "וכבר אבד זכרם" עד סוף הלכה ה', ובזה יכלול יחד גם ז' עמים וגם עמלק באומרו שאין בידינו לקיים מצווה גדולה זו? אלא מובן לנו מדבריו שבאמת אפשר לזהות בימינו מי הוא מזרע עמלק, וקיימת גם בימינו האפשרות לקיים מצוות הכחדת אומה שפלה זו.

ולכאורה, גם מהר"ל סבור כך. ישנה שאלה עתיקה: המלך אחשורוש נתן רשות ליהודים לקום ולהרוג את כל הצוררים אותם, ואמנם הרגו גברים נשים וטף במספר

שבעים וחמישה אלף. מדוע לא היה להם די בהריגת הגברים הצוררים? משום מה להרוג גם הנשים והטף? המענה על כך בפסוק עצמו "להקהל ולעמוד על נפשם" (אסתר ח', י"א) רושם מהר"ל: "ולא תאמר שלא היה צריך להם אלא להשיב [כלומר לבטל] את הספרים [שנכתבו בתחילה להרוג את היהודים] ולא יהרגו שונאיהם. אבל מה שיהרגו הם שונאיהם, למה להם זה? ועל זה אמר 'לעמוד על נפשם' כי ההריגה בשונאיהם זה רק שעומדים [ישראל] על נפשם. כי ישראל כאשר הם בגלות, אם יש שונא להם כמו שהם אלו, הם מזרע עמלק האגגי כאשר הוא צורר ישראל, ותמיד הם עומדים לכלות ישראל וכו' ותמיד יחשבו להפילם" ("אור חדש", עמ' ר"א). הרי ידענו מזה כי כל השבעים וחמשה אלף איש שביטאו שנאתם לישראל, הם בני עמלק ומצווה להורגם.

וזה מפורש על ידי אדמו"ר ר' צבי אלימלך בספרו "בני יששכר" (חודש אדר, סוף מאמר ג', הערתו בתחתית הדף: "ואמרו בזהר כי כל היועצים עצות [רעות] וכל המעיקים לישראל בגלות הארוך, הם מסטרא דעמלק").

וזה הוזכר על ידי הגאון רבי שמשון רפאל הירש ("במעגלי השנה", מהדורת נצח, חלק ב' עמ' קפ"ט) וזו לשונו: "ולאו דוקא אותו עמלק וצאצאיו הגזעיים, אלא כל אותם הגוים והממלכות הממשיכים במורשת העמלקית והינם צאצאי עמלק ברוחם ובאופיים".

וזה הובלט על ידי הגאון המלבי"ם (על שמות י"ז, י"ד): "ורמז גם כן שבכל דור ודור יעמדו צוררי ישראל להשמידם, וצוררי ה' ומכחישי שמו, שכולם שרש פורה ראש ולענה מעמלק, ובאחרית הימים ישמידם [ה'] מתחת שמי ה'". עד כאן לשונו.

וכן כתב תלמיד הרב אברהם קוק, הרב הגדול ר' דוד כהן ("הנזיר"), בחוברתו "מגילת מלחמה ושלום" (עמ' י"ט) כדבר פשוט ומובן מעצמו.

מה זה נוגע בימינו ובמקומנו? הנה הרב אלעזר אזכרי, מגדולי הדור בתקופת אריז"ל, כתב ב"ספר חרדים" (עמ' 183) "וכי היכי דבביאה ראשונה [לארץ ישראל] בא עמלק, הכי נמי בקיבוץ גליות, כשרוצים לבוא לארץ ישראל, עמלק מזדמן להם בדרך, וכאשר עינינו רואות היום תמיד. ירא ה' וישפוט!".

מכל המקורות הנאמנים הללו לומדים אנו כי על חיילינו להילחם מלחמת מצוה ולהרוג את הערבים הזוממים לכלותינו. כידוע, בין אנשי פלג חמא"ס ובין אנשי אש"ף כוונתם שלא יישארו יהודים בארץ ישראל. וזהו חלק מהשנאה בת מאות שנים אשר מפניה צוררו חלק מכריע של הערבים את בני עמנו, כידוע ללומדי ההיסטוריה של מאות השנים האחרונות. ולכן המחלישים ומסייגים את מלחמתנו נגד הטרוריסטים, הם משתפי פעולה עם בני עמלק ככתוב "גם מתרפה במלאכתו, אח הוא לבעל משחית" (משלי י"ח, ט'). וגם מרן הראי"ה קוק הזכיר בימיו את אלו מישראל שהם שותפים לעמלק. כך לשונו: "סוף כל סוף, אף על פי שאני מלמד לעצמי ולאחרים, שתהיה מדת השלום והחסד גברת התכונות בנפשותינו ובסגנונינו, מכל מקום

חמושים אנו צריכים להיות למלחמת ה' בעמלק, הפנימי והחיצוני. והננו חייבים להכין לנו את הנשק הזמני [הערת המעתיק: של זמננו], העט" ("אגרות ראי"ה, חלק ב', עמ' רכ"ו), כלומר: לפתוח בפעולות הסברה נגדם. והזכיר "מחנה שלם של שונאים פנימיים" (שם, עמ' נ"ו). ומקורו בזוהר (חלק א', עמ' כ"ה).

נוסף על כך, מלחמתנו על ארץ ישראל היא מלחמת מצוה לא רק מפני כיבוש הארץ (במדבר ל"ג, נ"ג עיין שם רש"י ורמב"ן), אלא היא מלחמת מצוה נגד כפייה על הדת. כי האומות שסביבנו שואפים לעקור בשיטתיות מצוה זו שבתורתנו. תקופתנו נחשבת "שעת השמד" שהגויים רוצים לעקור מצוה אחת שנצטוונו עליה בתורה (והאריך בזה הרמב"ם, הלכות יסודי התורה, פרק ה', הלכה ג'). שמא תאמר שהם מתכוונים לשם הנאתם בלבד, ולא מבחינה עקרונית? על זה ענה הגאון ר' צבי יהודה קוק: "כידוע עקירת מצוה מן התורה הוא ב"ייהרג ואל יעבור". בשעת כפייה וגזירה גם דבר קל הוא חמור, ויש למסור נפש אפילו על שרוך נעל. ואין הבדל מאיזה צד היא הכפייה, והיא כוללת חס וחלילה גם כפיה מצד היהודים וכו'. מול כפייה על מצוה יש חיוב של מסירות נפש, אפילו אם זו מצוה קלה. קל וחומר על מצוה [של כיבוש ארץ ישראל] שהיא שקולה כנגד כל המצוות שבתורה". (דברי רצי"ה הללו הובאו ע"י ר"ש אבינר, בפרסומי "עיטורי מהנים", "שיחת רבינו", התיישבות 1, סדרה ב', כי תצא 10 בשלח 10).

היו שהקשו על דברי רצי"ה, הרי הגויים לכאורה רוצים רק תועלת עצמם ואין זו כפייה על הדת? על זה ענה רצי"ה: "כלפי ההערה שגולגלה לעומת בירור דברים של החיוב בעמידתנו במסירות נפש נגד הכפיה מצד מישהוא, ביחס לעמידתנו בארצנו במצות 'והורשתם וישבתם', מתוך החילוק הידוע שחיוב זה אינו במצב שהכפיה היא מצד הנאת עצמם ולא מעצם ההעברה על מצות הדת, הנני בזה להודיע ולהעיר לכם כי כל אלה הם דברים בטלים ומבוטלים, ואינם משנים במשהוא את בירור חיובנו זה. כי 'הנאת עצמם' זאת היא שהם יהיו שליטים פה בארץ הזאת, ולא אנחנו. ועל כן הננו מצווים כהרמב"ן לכל הדורות וכו'" (אגרת רצי"ה, התפרסמה ב"הצופה", ב' אדר, תשל"ד והובא ע"י ר"ש אבינר, ב"ארץ צבי", ספר זכרון לצבי מנחם גלאט הי"ד, שנת תשמ"ט, עמ' 202).

ודברי רצי"ה צריכים השלמה, כי לא ביאר כל צורכו. אלא הר"ן על הרי"ף בפסחים פרק ב' ד"ה וקשה קצת, הקשה מדוע אצל הנואף (בסנהדרין עה ע"א) אמרו ייהרג ולא יעבור למרות שהיה מדובר בהנאת עצמו בלבד, לעומת אסתר שמרדכי ציוה לה והתיר לה לגשת לאחשוורוש? ומחלק הר"ן כי אצל אסתר עיקר שליחותה היתה רק לדבר איתו ולבקש על עמה, וההנאה של אחשוורוש היא דבר צדדי ולא לשם כך הלכה. מה שאין כן אצל מעשה הנואף, עצם ההנאה להסתכל בה שהיה צריך לכך היא עצמה מה שאסרה התורה ולא שייך לטעון בזה היתר של "הנאתם".

זו לשון הר"ן: "שהרי הם רוצים ליהנות באותו דבר שאסרה אותו תורה מחמת ההנאה שבו שהוא עיקר האיסור". ולזה התכוון רצי"ה שהמצוה היא שלטוננו על

ארצנו ולהפקיע מכאן רשות האומות. וכאשר הם מתנגדים לכך זהו עצם גוף האיסור ולא שייך לטעון "הנאתם" כי הרי זהו גוף האיסור ולא דבר צדדי. והרחיב בזה הרב אברהם יצחק קוק (שו"ת משפט כהן, סימן קמ"ח, סוף עמ' שנ"ד). ולזה התכוון רצי"ה שכיון שהתורה ציותה עלינו השלטון בכל מרחבי ארצנו, מה שהגוים חומדים שלטונם בה זוהי עקירת גוף המצוה, ואינו דבר צדדי שנטען "לשם הנאתם".

[ובספר "נשמה של שבת", לזכר של הקדוש ר' שלמה זלמן רענן הי"ד שנהרג בחברון, עמ' 456, הבאתי מהסמ"ק מצוה ג', ומהרדב"ז ח"ד סי' צב, ושו"ת אחיעזר חלק ג' סוף נ', שהיתר "להנאתם" הוא נאמר רק למעשה של יחיד, ולא בדבר שמתפרסם בפרהסיא לרבים. וכן כתב הגר"א (יו"ד קנז ס"ק א). העתקנו מאמר זה בכרך הנוכחי, תחת שם "מסירת נפש עבור כיבוש ארץ ישראל" (לעיל עמ' 261)].

ולכן, כאשר לבושתנו ולחרפתנו יש כאלו הקוראים לעצמם "ישראלים" והם מסייעים לאומות לקבל שלטון על חלקי ארצנו, הם כופים בזה נגד הדת. ועיין בזה דברי הרב אברהם קוק ("אגרות הראי"ה", חלק א', עמ' רפ"ד-רפ"ה) בעניין גזירת שמד הנגזר על ידי יהודים עצמם.

יתן ה' ויגלה זרוע קדשו במלחמתנו זאת, מלחמה נגד כוחות עמלק. יתן ה' ויחונן צבא הגנה לישראל בחכמה, תבונה ודעת להילחם נגד צורריו לשם מצוות מחיית עמלק.

ועל שונאינו הפנימיים, כך סגן מרן הרב אברהם קוק את הדברים, כאשר רב חשוב אחד איים עליו שמחמת הפקעת שביעית, יהיו מהרבנים שיאסרו רכישת תוצרת יבול ישראל: "ומה שכתב שכל האדמו"רים וכל הרבנים יאסרו את היין... הקב"ה שמר עד כה את היישוב מכף כל אויביו, בין מישראל בין מאומות העולם. ואנחנו רואים שמעשה שמים יש כאן, בהשגחה נפלאה, בנסי נסים מסותרים במכסה הנהגה טבעית. ובודאי כל מה שיתגלגל יהיה לטובה ולהצלחת היישוב הקדוש, ולהרמת קרן ישראל בארצנו הקדושה, בעזרת השם". ("אגרות הראי"ה, ח"ב עמ' קצז).